

ผลของการใช้แนวทางควบคุมกำกับ ดูแลยาปฏิชีวนะ Meropenem, Piper- acillin/Tazobactam และ Vancomycin ภายในแผนกอายุรกรรม โรงพยาบาล สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สุวรรณภรณ์ เยาว์พฤกษ์ชัย, ธนาธิษณ์ เสนานุช, พรพจน์ ย่านสากล, ปอแก้ว เพ็ชรดำ
ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก, โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, จังหวัดตาก 63000.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาผลการใช้แนวทางควบคุมกำกับดูแลยาปฏิชีวนะ Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin ในแผนกอายุรกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

วิธีการศึกษา: การศึกษาเชิงกึ่งทดลองในผู้ป่วยที่เข้ารับรักษาในแผนกอายุรกรรม และได้รับยาปฏิชีวนะ Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin อย่างน้อย 1 ชนิด ไม่น้อยกว่า 3 วัน กำหนดให้ผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ 2562 เป็นกลุ่มก่อนและหลังใช้แนวทางควบคุมตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษา: ผลการกำหนดแนวทางควบคุมด้านกระบวนการ พบอัตราการใช้ยา (DDD/100 patients day) Meropenem และ Piperacillin/Tazobactam ลดลงร้อยละ 25.41 และ 16.53% ตามลำดับ ในขณะที่อัตราการใช้ Vancomycin เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.36 ปริมาณการใช้ยาทั้ง 3 ชนิดเฉลี่ยต่อผู้ป่วยลดลงร้อยละ 24.50 ความเหมาะสมของการใช้ยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam และ Vancomycin เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.28, 3.24 และ 5.00 ตามลำดับ ด้านคลินิกพบว่าการติดเชื้อดื้อยาในโรงพยาบาลและอัตราการเสียชีวิตลดลงร้อยละ 4.2 และ 6.3 ตามลำดับ ด้านเศรษฐศาสตร์พบว่าค่าใช้จ่ายตลอดการรักษา ค่ายาปฏิชีวนะและจำนวนวันนอนโรงพยาบาลลดลง

สรุป: ผลการใช้แนวทางควบคุมกำกับดูแลยาปฏิชีวนะโดยรวมทั้งด้านกระบวนการ คลินิกและเศรษฐศาสตร์ลดลง

คำสำคัญ: แนวทางควบคุมกำกับดูแลยาปฏิชีวนะ; การประเมินการใช้ยา; การดื้อยาต้านจุลชีพหลายขนาน

Title: The effects of antimicrobial stewardship program for meropenem, piperacillin/tazobactam and vancomycin in medicine department, Somdejphrajaotaksinmaharaj Hospital
 Suwannaporn Yaophrukchai, Thanathit Senanuch Pharm, Pomnote Yansakol, Porkaew Petchkum
 Somdejphrajaotaksinmaharaj Hospital Medical Education Center, Tak, 63000.
Siriraj Med Bull 2020;13(2):96-105

Abstract

Objective: To study the effects of antibiotic stewardship program by Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin restriction in medicine department, Somdejphrajao - taksinmaharaj Hospital.

Methods: The study was designed as Quasi-experimental study. Data collection was done in patients who were admitted in Medicine department during January to February 2019 and treated with Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin for more than 2 days. Antibiotic stewardship program was implemented in February 2019. Pre and post restriction outcomes were compared in terms of procedural, clinical, and economical outcomes. Data analysis software was used to define p-value <0.05 as statistical significance.

Results: DDD/100 patients day of Meropenem and Piperacillin/Tazobactam was decreased with %difference 25.41% and 16.53% respectively. Meanwhile, DDD/100 patients day of Vancomycin was increased 42.36%. In contrast with DDD/100 patients day of Vancomycin, overall antibiotics consumption rate was decreased by 24.50%. Appropriation of Meropenem, Piperacillin/Tazobactam and Vancomycin utilization was improved 20.28, 3.24 and 5.00% respectively. Clinical outcomes were observed as rate of antimicrobial resistance in nosocomial infection and mortality rate which was decreased 4.2, 6.3% respectively. The decrement of hospitalization cost, antibiotics cost and admission duration was also observed in economical outcomes.

Conclusion: Antibiotic stewardship program could improve procedural, clinical, and economical outcomes.

Keywords: Antimicrobial stewardship program; Drug use evaluation; Multi-drug resistance

Correspondence to: Suwannaporn Yaophrukchai **E-mail:** Research.taksin@hotmail.com

Received: 22 January 2020 **Revised:** 2 April 2020 **Accepted:** 14 April 2020

<http://dx.doi.org/10.331.92/Simedbull.2020.12>

บทนำ

ยาปฏิชีวนะถูกคิดค้นเพื่อใช้ทำลายเชื้อแบคทีเรียก่อโรคต่าง ๆ¹ ในขณะที่เชื้อมีกลไกปรับตัวให้ดื้อต่อยาปฏิชีวนะตลอดเวลา² ประกอบกับความไม่ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพขั้นมูลฐาน³ การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่เหมาะสม⁴ ส่งผลให้อุบัติการณ์ติดเชื้อดื้อยาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต้องใช้ยาที่มีประสิทธิภาพรุนแรงขึ้น¹ ค่าใช้จ่ายในการรักษา จำนวนวันนอนโรงพยาบาล และอัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยเพิ่มขึ้น³ ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก พ.ศ.2560 พบว่ามีผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อดื้อยาปีละ 700,000 ราย และคาดว่าในอีก

50 ปี อัตราการเสียชีวิตจะสูงถึง 10 ล้านคน โดยทวีปเอเชียและแอฟริกาจะมีผู้เสียชีวิตมากที่สุด คือ 4.7 และ 4.2 ล้านคนตามลำดับ คิดเป็นผลกระทบต่อเศรษฐกิจ 3,500 ล้านล้านบาท¹

ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2558 พบว่ามีการติดเชื้อดื้อยาในไทย 87,751 ครั้ง โดย 5 ลำดับแรก คือ *Escherichia coli*, *Klebsiella pneumoniae*, *Acinetobacter baumannii*, *Pseudomonas aeruginosa* และ Methicillin-resistant *Staphylococcus aureus* ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 38,481 คน รักษา

ตัวในโรงพยาบาลนานขึ้น 3.24 ล้านวัน มีมูลค่ายาที่ใช้ในการรักษา 2,539 – 6,084 ล้านบาท และมูลค่าการสูญเสียทางเศรษฐกิจกว่า 40,000 ล้านบาท¹ ในหลายหน่วยงานได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงส่งเสริมการจัดทำแนวทางเวชปฏิบัติและการประเมินการใช้ยา (Drug Use Evaluation : DUE) เพื่อลดอัตราการเกิดเชื้อดื้อยา

โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีแนวทางประเมินความเหมาะสมการใช้ยาปฏิชีวนะกลุ่มควบคุมพิเศษ ตั้งแต่ พ.ศ.2559 จำนวน 6 รายการ ได้แก่ Piperacillin /Tazobactam, Meropenem, Ertapenem, Vancomycin, Colistin และ Tigecycline เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในการรักษา² โดยข้อมูลจากแผนกเภสัชกรรม พ.ศ.2561 พบว่ามีการใช้ยา Ertapenem และ Tigecycline เหมาะสมร้อยละ 100, Colistin เหมาะสมร้อยละ 96.88 ในขณะที่ Vancomycin, Piperacillin/Tazobactam และ Meropenem มีความเหมาะสมเพียงร้อยละ 58.51, 53.18 และ 53.50 ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่าสูญเสียจากการใช้ยาไม่เหมาะสมเป็นจำนวน 279,601 บาท นอกจากนี้ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการ พ.ศ.2561 ตรวจพบเชื้อก่อโรคในผู้ป่วย 1,152 รายการ คิดเป็นสัดส่วนของเชื้อดื้อยาต่อเชื้อที่ไม่ดื้อยา 1:3.55 เชื้อดื้อยาที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ได้แก่ Acinetobacter baumannii, Coagulase negative Staphylococci, Methicillin-resistance Staphylococcus aureus, Escherichia coli และ Klebsiella pneumonia

จากข้อมูลข้างต้น พบว่าภายในโรงพยาบาลยังมีการใช้ยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin ไม่เหมาะสม ส่วนหนึ่งมาจากการสั่งใช้

ยาที่เกินความจำเป็นและขาดการติดตามผลการเพาะเชื้อ จึงไม่มีการปรับเปลี่ยนยาปฏิชีวนะตามความไวต่อยา และยังมีอุบัติการณ์การเกิดเชื้อดื้อยาอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะมาปรับใช้ในผู้ป่วยทุกรายที่เข้ารับการรักษาในแผนกอายุรกรรม เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 และได้รับยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin อย่างน้อย 3 วัน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้แนวทางควบคุม

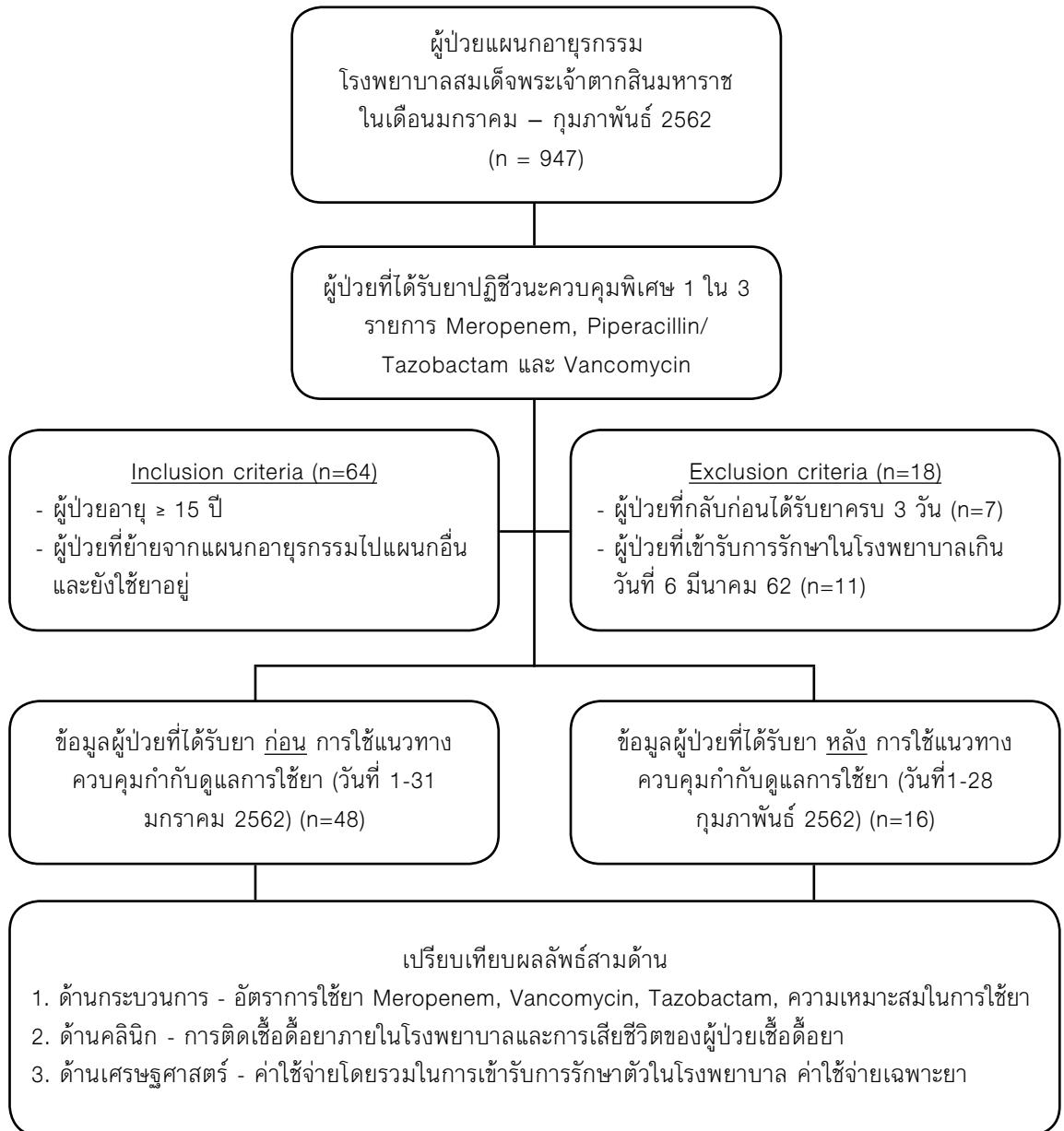
วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการใช้แนวทางควบคุมกำกับดูแลยาปฏิชีวนะ Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin ในแผนกอายุรกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงกึ่งทดลอง โดยศึกษาผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในแผนกอายุรกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และได้รับยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin อย่างน้อย 1 ชนิด ไม่น้อยกว่า 3 วัน และไม่ถูกคัดออกจากการรักษาตัวในโรงพยาบาลเกินวันที่ 6 มีนาคม 2562 กำหนดให้ผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในเดือนมกราคม 2562 และเดือนกุมภาพันธ์ 2562 เป็นกลุ่มก่อนและหลังกำหนดแนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะตามลำดับ

รูปที่ 1. เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วยที่ได้รับยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin
2. แบบประเมินความเหมาะสมในการใช้ยา ประกอบด้วยข้อมูลการวินิจฉัย ยาปฏิชีวนะที่ใช้ก่อนหน้า ยาในกลุ่มควบคุมที่ต้องการใช้ ข้อบ่งชี้ ขนาดยาที่ใช้ วันที่เริ่มใช้ยา วันที่หยุดยา ค่า creatinine, creatinine clearance และปัจจัยเสี่ยงในการเกิดเชื้อดื้อยา
3. แนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะตาม Antibiotic stewardship program

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอข้อมูลทั่วไป เป็นความถี่ ร้อยละ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Chi Square, Fisher's Exact test และ independent t-test ส่วนผลการใช้แนวทางกำกับควบคุมการใช้ยาปฏิชีวนะ ได้แก่ อัตราการใช้ยา ความเหมาะสมในการใช้ยา อัตราการเกิดเชื้อดื้อยา อัตราการตายของผู้ป่วย มูลค่าการใช้ยา ค่ารักษาพยาบาล ทำการวิเคราะห์โดย Fisher's Exact test และ Mann-Whitney U-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางและแผนภาพ

ตารางที่ 1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	ก่อนกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	หลังกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	p-value
ประชากรทั้งหมด	48 (75%)	16 (25%)	
เพศ			0.183*
หญิง	27 (56.2%)	12 (75%)	
ชาย	21 (43.8%)	4 (25%)	
อายุ (ปี)			0.137**
15- 45 ปี	8 (16.7%)	2 (12.5%)	
46- 60 ปี	11 (22.9%)	3 (18.8%)	
มากกว่า 60 ปี	29 (60.4%)	11 (68.8%)	
Min – Max	16 – 92	44 – 87	
อายุเฉลี่ย±S.D	64.9±18.3	64.7±12.3	

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หมายเลขโครงการเลขที่ 3/2562

ผลการศึกษา

ผู้ป่วยที่เข้ารักษาในแผนกอายุรกรรม เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2562 จำนวน 947 คน ได้รับยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam, Vancomycin 82 ราย ในจำนวนนี้ถูกคัดออกตามเกณฑ์เหลือผู้เข้าร่วมงานวิจัย 64 ราย กำหนดให้ผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในเดือนมกราคม 2562 เป็นกลุ่มก่อนกำหนดแนวทางควบคุมจำนวน 48 ราย และผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 เป็นกลุ่มหลังกำหนดแนวทางจำนวน 16 ราย

เมื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของผู้ป่วยทั้งหมด 64 ราย พบว่ามีการใช้ยาในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นเพศหญิงร้อยละ 60.9 อายุของผู้ป่วยส่วนใหญ่มากกว่า 60 ปี ร้อยละ 62.5 โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 64.9 ± 16.9 ปี และมีโรคประจำตัวเป็นโรคไตวายเรื้อรังมากที่สุด ร้อยละ 21.9 ตำแหน่งของการติดเชื้อที่มีการใช้ยาปฏิชีวนะมากที่สุด คือ ระบบทางเดินหายใจ ร้อยละ 46.9 โดยพบว่าลักษณะทั่วไปของประชากรในกลุ่มก่อนและหลังใช้แนวทางควบคุมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1. (ต่อ) ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	ก่อนกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	หลังกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	p-value
โรคประจำตัว			0.529***
ไม่มีโรคประจำตัว	5 (10.4%)	1 (6.2%)	
มีโรคประจำตัว	43 (89.6%)	15 (93.8%)	
โรคเบาหวาน	4 (9.3%)	3 (20%)	
โรคความดันโลหิตสูง	7 (16.2%)	3 (20%)	
โรคหัวใจและหลอดเลือด	3 (7%)	1 (6.7%)	
โรคไตวายเรื้อรัง	9 (20.9%)	5 (33.3%)	
โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (HIV)	2 (4.7%)	0 (0%)	
โรคแพ้ภูมิคุ้มกันตัวเอง (SLE)	2 (4.7%)	1 (6.7%)	
โรคตับ	3 (7%)	0 (0%)	
โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง	5 (11.6%)	0 (0%)	
โรคเมเร็ง	4 (9.3%)	0 (0%)	
โรคอื่น ๆ#	4 (9.3%)	2 (13.3%)	
ตำแหน่งการติดเชื้อ			N/A
ระบบทางเดินหายใจ / เลือด	24 (50%)	6 (37.5%)	
ระบบทางเดินปัสสาวะ	9 (18.8%)	6 (37.5%)	
ระบบเลือด	8 (16.7%)	2 (12.5%)	
ระบบทางเดินอาหาร	2 (4.2%)	0 (0%)	
ระบบผิวหนัง	1 (2.1%)	2 (12.5%)	
ระบบข้อและกระดูก	1 (2.1%)	0 (0%)	
ระบบหัวใจและหลอดเลือด	1 (2.1%)	0 (0%)	
ตา หู คอ จมูก	1 (2.1%)	0 (0%)	
การติดเชื้อจากการผ่าตัด	1 (2.1%)	0 (0%)	

โรคอื่น ๆ ได้แก่ ต่อมลูกหมากโต, ลมชัก, ฮอร์โมนไทรอยด์ต่ำ, โลหิตจาง, โพรงกระดูกสันหลังตีบแคบ

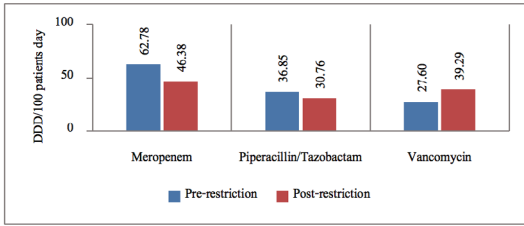
* Chi Square

** Independent T-test

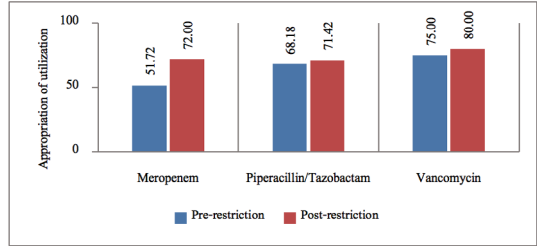
*** Fisher's Exact test

ผลของการกำหนดแนวทางควบคุมด้านกระบวนการ พบว่าอัตราการใช้ยา Meropenem และ Piperacillin/Tazobactam คิดเป็น %difference ลดลง 25.41 และ 16.53 ตามลำดับ ในขณะที่อัตราการใช้ Vancomycin คิดเป็น %difference เพิ่มขึ้น 42.36 ดังรูปที่ 2 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการใช้

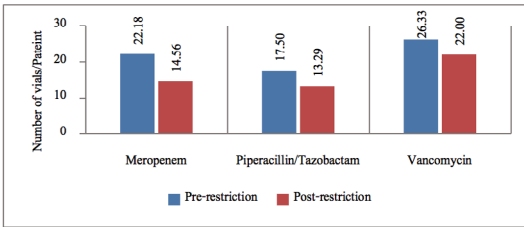
ยาเป็นจำนวนขวดเฉลี่ยต่อผู้ป่วย 1 ราย พบว่าหลังการใช้แนวทางควบคุมยาปฏิชีวนะทั้ง 3 ชนิดมีแนวโน้มลดลงร้อยละ 24.50 ดังรูปที่ 3 และพบว่ามีเหมาะสมของการใช้ยา Meropenem, Piperacillin/Tazobactam และ Vancomycin เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.28, 3.24 และ 5.00 ตามลำดับ ดังรูปที่ 4

รูปที่ 2. อัตราการใช้ยาก่อนและหลังกำหนดแนวทางควบคุม

รูปที่ 4. ความเหมาะสมของการใช้ยาก่อนและหลังกำหนดแนวทางควบคุม

รูปที่ 3. ปริมาณการใช้ยาเฉลี่ยต่อผู้ป่วยก่อนและหลังกำหนดแนวทางควบคุม

ผลของการกำหนดแนวทางควบคุมในด้านคลินิก พบว่าการติดเชื้อดื้อยาภายในโรงพยาบาลและอัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยมีแนวโน้มลดลง โดยข้อมูลดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 2 จากการส่งเพาะเชื้อพบเชื้อดื้อยาทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 17.2 ในจำนวนนี้เป็น colonization ร้อยละ 14.1 และเป็นการติดเชื้อดื้อยาภายในโรงพยาบาลร้อยละ 3.1 ซึ่งได้แสดงรายงานผู้ป่วยติดเชื้อดื้อยาภายในโรงพยาบาลก่อนกำหนดแนวทางควบคุม ดังตารางที่ 3 และจากข้อมูลเชื้อดื้อยาในกลุ่มก่อนใช้แนวทางควบคุม 9 ราย ได้มีการส่งตรวจเพื่อทดสอบความไวเชื้อดื้อยา 6 ราย และในกลุ่มหลังใช้แนวทางควบคุม 2 ราย รายงานผลความไวของเชื้อดื้อยา ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 2. ผลของการกำหนดแนวทางการควบคุมด้านคลินิก

ผลของการกำหนดแนวทางควบคุม	ก่อนกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	หลังกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	p-value
ประชากรทั้งหมด	48 (75%)	16 (25%)	1.000*
ผลการติดเชื้อดื้อยา			
ไม่พบการติดเชื้อดื้อยา	39 (81.2%)	14 (87.5%)	
Colonization**	7 (14.6%)	2 (12.5%)	
ติดเชื้อดื้อยาในโรงพยาบาล***	2 (4.2%)	0 (0%)	
ผลการรักษา			0.716*
มีชีวิตอยู่	39 (81.2%)	14 (87.5%)	
เสียชีวิต	9 (18.8%)	2 (12.5%)	

* Fisher's Exact test

** Colonization ภาวะที่มีเชื้อก่อโรคในร่างกายโดยไม่เปลี่ยนแปลงอาการทางคลินิกและไม่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะรักษา⁵

*** การติดเชื้อดื้อยาในโรงพยาบาล ผู้ป่วยไม่มีอาการติดเชื้อดื้อยามาก่อน แต่พบการติดเชื้อภายหลังเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง⁵

ตารางที่ 3. ผู้ป่วยที่ติดเชื้อดื้อยาภายในโรงพยาบาลก่อนกำหนดแนวทาง

ลำดับ	เพศ	อายุ (ปี)	โรคประจำตัว	ติดเชื้อในระบบ	แหล่งพบเชื้อ	ยาที่ใช้รักษา	จำนวน (วัน)	เชื้อดื้อยาที่พบ	สถานะ
1	หญิง	63	ไม่มี	ทางเดินหายใจ	K.pneumoniae (MDR) เมื่อ 17 ธ.ค. 61	Ceftazidime	10	A.baumannii (MDR) เมื่อ 7 ม.ค. 62	เสียชีวิต
2	ชาย	62	ไม่มี	ทางเดินหายใจ	Normal flora เมื่อ 15 ม.ค. 62	Mero-penem	26	A.baumannii (MDR) เมื่อ 26 ม.ค. 62	มีชีวิต

ตารางที่ 4. ผลความไวเชื้อดื้อยาในกลุ่มก่อนและหลังแนวทางควบคุม

เชื้อดื้อยาที่พบ	ยาปฏิชีวนะ	ก่อนกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	หลังกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)
A.baumannii (MDR)	Ceftazidime	1 (16.7%)	0 (0%)
	Amikacin	5 (83.3%)	2 (100%)
	Cefoxitin	0 (0%)	0 (0%)
	Gentamicin	4 (66.7%)	1 (50%)
	Trimethoprim/Sulfamethoxazole	4 (66.7%)	2 (100%)
	Imipenem	1 (16.7%)	0 (0%)
	Meropenem	1 (16.7%)	0 (0%)
	Tigecycline	6 (100%)	2 (100%)

ผลของการกำหนดแนวทางควบคุมด้านเศรษฐศาสตร์พบว่าค่าใช้จ่ายตลอดการรักษาในโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายเฉพาะส่วนของยาปฏิชีวนะ และจำนวนวันรักษาตัวในโรงพยาบาลมีแนวโน้มลดลง โดยข้อมูลดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 5

บทสรุป

จากผลการใช้แนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะในด้านกระบวนการ พบว่าภายหลังการใช้แนวทางควบคุมมีความเหมาะสมของการใช้ยา

เพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการใช้ยาและปริมาณการใช้ยา Meropenem และ Piperacillin/Tazobactam ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amy L. Pakyz และคณะ⁵ และงานวิจัยของ Mohammad Sistanizad และคณะ⁶ ที่พบว่าหลังใช้แนวทางควบคุมการใช้ยา กลุ่ม Carbapenem มีปริมาณการใช้ยาและอัตราการใช้ยา DDD/100 patient-day ลดลง งานวิจัยนี้ยังมีจุดเด่นในเรื่องของการทบทวนการรักษาผู้ป่วยแบบองค์รวมร่วมกับแพทย์เจ้าของไข้ เพื่อตัดสินใจร่วมกัน โดยพบว่าแพทย์เจ้าของไข้นับปฏิบัติตามแนวทางควบคุม อย่างไรก็ตามพบว่าอัตราการใช้ Vancomycin

ตารางที่ 5. ผลของการกำหนดแนวทางการควบคุมในด้านเศรษฐศาสตร์

ผลของการกำหนดแนวทางควบคุม	ก่อนกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	หลังกำหนดแนวทาง จำนวน (ร้อยละ)	p-value
ประชากรทั้งหมด	48 (75%)	16 (25%)	
ค่าใช้จ่ายในการรักษา			0.059*
น้อยกว่า 25,000 บาท	9 (18.8%)	6 (37.5%)	
25,001 – 50,000 บาท	11 (22.9%)	4 (25%)	
50,001 – 75,000 บาท	9 (18.8%)	2 (12.5%)	
75,001 – 100,000 บาท	4 (8.3%)	2 (12.5%)	
100,001 – 150,000 บาท	7 (14.6%)	2 (12.5%)	
มากกว่า 150,000 บาท	8 (16.7%)	0 (0%)	
Min - Max	5,908 – 233,505	8,083 – 136,705	
Median (IQR)	63,783.5 (95,074.2)	32,035.0 (51,975.2)	
ค่ายาในการรักษา			0.342*
น้อยกว่า 1,000 บาท	13 (21.3%)	4 (23.5%)	
1,001 – 2,000 บาท	15 (24.6%)	5 (29.4%)	
2,001 – 3,000 บาท	9 (14.8%)	4 (23.5%)	
3,001 – 4,000 บาท	8 (13.1%)	3 (17.6%)	
มากกว่า 4,000 บาท	16 (26.2%)	1 (5.9%)	
Min - Max	194 – 14,162	582 – 6,790	
Median (IQR)	2,134 (3,402)	1,944 (1,930)	
จำนวนวันนอนโรงพยาบาล			0.198*
น้อยกว่า 10 วัน	12 (25%)	6 (37.5%)	
10 – 20 วัน	15 (31.2%)	8 (50%)	
21 – 30 วัน	11 (22.9%)	2 (12.5%)	
มากกว่า 30 วัน	10 (20.8%)	0 (0%)	
Min - Max	3 – 43	14– 28	
Median (IQR)	16.5 (20.25)	14 (10)	

* Mann-Whitney U test

เพิ่มขึ้น ในขณะที่ปริมาณการใช้ยาลดลง เนื่องจากการใช้ยาที่แพงขึ้นเป็นค่าเฉลี่ยที่คำนวณจากปริมาณยาและจำนวนวันนอนโรงพยาบาล หลังการควบคุมมีผู้ป่วยได้รับยา Vancomycin เพียง 1 ราย ซึ่งเป็นการใช้ยาในขนาดสูงและมีจำนวนวันนอนโรงพยาบาลน้อย ในขณะที่ก่อนการควบคุมคำนวณจากค่าเฉลี่ยของผู้ป่วย 6 ราย และงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและบุคลากร จึงทำการศึกษาค้นคว้าเฉพาะแผนกอายุรกรรมเท่านั้น ส่งผลให้ประชากรที่ศึกษามีจำนวนน้อย

การศึกษาด้านคลินิก พบว่าอัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยและอัตราการเกิดเชื้อดื้อยาลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amy L. Pakyz และคณะ⁵ ที่พบว่าโรงพยาบาลที่มีแนวทางควบคุมมีอัตราการใช้ยา carbapenems และอุบัติการณ์การเกิด carbapenem-resistant *Pseudomonas aeruginosa* น้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ David Baur และคณะ⁷ ที่พบว่าการใช้ Antibiotic Stewardship Program สามารถลดอุบัติการณ์เชื้อดื้อยาได้อย่างมี

นัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม จากข้อจำกัดด้านเวลาและประชากร ผลการศึกษาทั้ง 2 กลุ่มของงานวิจัยนี้จึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของอัตราการเสียชีวิตมีข้อจำกัดในผู้ป่วยที่ปฏิเสธการรักษา คิดเป็นร้อยละ 2.6 และ 14.3 ของผู้ป่วยในกลุ่มก่อนและหลังกำหนดแนวทางตามลำดับ และผู้ป่วยที่ถูกส่งตัวไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลอื่นคิดเป็นร้อยละ 10.3 และ 7.1 ของผู้ป่วยในกลุ่มก่อนและหลังกำหนดแนวทางตามลำดับ ทำให้ติดตามผลการรักษาได้ถึงวันที่ผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาลเท่านั้น

ส่วนผลทางด้านเศรษฐศาสตร์ พบว่าจำนวนวันรักษาตัวในโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายตลอดการรักษาและค่าใช้จ่ายของยาปฏิชีวนะลดลง แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hitoshi Honda และคณะ⁹ พบว่า Antimicrobial Stewardship Program ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านยา ร้อยละ 9.7-58.1 อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ มีข้อจำกัดจากระบบรายงานผลการเพาะเชื้อและความไวเชื้อต่อยาที่ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างห้องปฏิบัติการกับหอภิบาลผู้ป่วยได้ทันที ทำให้คำแนะนำการปรับเปลี่ยนยาปฏิชีวนะหรือหยุดใช้ยาทำได้ล่าช้า

แม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ จะไม่แสดงผลความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ชัดเจน แต่การกำหนดแนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะ ทำให้การปฏิบัติงานภายในหอภิบาลผู้ป่วย เช่น การติดตามผลเพาะเชื้อและความไวต่อยาปฏิชีวนะ การขอคำแนะนำจากแพทย์เฉพาะทางโรคติดเชื้อ และการประเมินความเหมาะสมในการใช้ยา มีแบบแผนมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากผลโดยรวมทั้งในด้านกระบวนการ คลินิก และเศรษฐศาสตร์ที่ลดลง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาหรือจัดตั้งทีมพัฒนาที่มีบุคลากรมากพอที่จะนำแนวทางควบคุมกำกับดูแลการใช้ยาปฏิชีวนะไปปรับใช้ในหอภิบาลผู้ป่วยแผนกอื่นๆ เพื่อเพิ่มจำนวนประชากรศึกษา อาจทำให้เห็นผลการศึกษาที่มีนัยสำคัญทางสถิติได้อย่างชัดเจน และสามารถนำแนวทางการควบคุมไปปรับใช้เป็นข้อปฏิบัติภายในโรงพยาบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดูแลรักษาผู้ป่วยต่อไป

2. ควรพิจารณาอาการทางคลินิกและหลักฐานสนับสนุนการติดเชื้อในระบบต่างๆ ประกอบการตัดสินใจในการส่งตรวจเพาะเชื้อและการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะ หากพบว่าเป็น colonization อาจไม่มีความจำเป็นต่อการใช้ยาปฏิชีวนะในการรักษา ซึ่งจะช่วยลดการใช้ยาปฏิชีวนะเกินความจำเป็น อุบัติการณ์ดื้อยาและค่าใช้จ่ายในการรักษาได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คุณกรรณา ศรีปวนใจ คุณขวัญจิตร สังข์ทอง และคุณนิตยา ปริญาปรีวัฒน์ สำหรับข้อมูลการติดเชื้อดื้อยาและค่าปรึกษาตลอดงานวิจัย ขอขอบคุณ คุณณภา แก้วสูงเนิน และคุณอนุพงษ์ วงศ์ศรี สำหรับข้อมูลความเหมาะสมของการใช้ยาปฏิชีวนะ ค่ายาที่ใช้ในการรักษาและปริมาณการใช้ยาของผู้ป่วย และขอขอบคุณ คุณเทอดชัย ใจวงษา สำหรับการสืบค้นข้อมูลผลเพาะเชื้อ

เอกสารอ้างอิง

1. คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการดื้อยาต้านจุลชีพ. ภูมิทัศน์ของสถานการณ์และการจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟิกแอนดส์โซลูชั่น; 2558.
2. นฤมล ฐปสมพงศ์ และชมพิศ ศิริวงศ์. การประเมินการใช้ยาปฏิชีวนะกลุ่ม Restricted Antibiotics แผนกผู้ป่วยในโรงพยาบาลพังงา. วารสารวิชาการแพทย์เขต 11. 2558;29:621-32.
3. World Health Organization. Antimicrobial resistance. [Internet]. 2019 [cited 2019 Feb 17]. Available from: <https://www.who.int/>
4. World Health Organization. Antimicrobial resistance global report on surveillance. [Internet]. 2014 [cited 2019 Feb 17]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle>
5. Pakyz A, Oinonen M, Polk R. Relationship of Carbapenem restriction in 22 university teaching hospitals to Carbapenem use and Carbapenem-resistant *Pseudomonas aeruginosa*. *Antimicrobial Agents and Chemotherapy* 2009;53:1983-86.
6. Sistanizad M, Koucheh M, Miri M, Goharani R, Solouki M, Ayazkhoo L, et al. Carbapenem restriction and its effect on bacterial resistance in an intensive care unit of a teaching hospital. *Iran J Pharm Res* 2013;12:503-9.
7. Baur D, Gladstone B, Burkert F, Carrara E, Foschi F, Döbele S et al. Effect of antibiotic stewardship on the incidence of infection and colonization with antibiotic-resistant bacteria and *Clostridium difficile* infection: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Infectious Diseases* 2017;17:990-1001.
8. Honda H, Ohmagari N, Tokuda Y, Mattar C, Warren D. Antimicrobial stewardship in inpatient settings in the Asia Pacific region: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Infectious Diseases* 2017;64(supple2):S119-26.